

Part Time God

Vanavond gaat de film **PART TIME GOD** van Paul Cohen in première. Een zowel in vorm als inhoud boeiende, onderhoudende en interessante film

De film toont een vijftal hoofdfiguren die op een of andere manier door problemen heen gaan of op een cruciaal punt in hun leven staan, waarbij hun keuzes essentieel worden. Een krachtige vrouw uit New York die geopereerd moet worden aan borstkanker, een Nederlandse jongen die om zijn mislukte liefde te vergeten druiven plukt in Frankrijk, een Deense visser die verliefd is geworden op de zee en een Surinaamse Peking-eendenfokker die getrouwd is met een zwaar gelovige Jehova. Allemaal vragen zij zich af of zij kunnen beschikken over hun eigen lot. Om het belang van de keuzes te onderstrepen heeft Cohen een bijzondere vorm gecreëerd. Onder in beeld zijn, als bij een interactief-computerprogramma, symbolen in beeld gebracht waardoor het lijkt of invloed kan worden uitgeoefend op het gebodene. Zo kan door op een bepaald symbool te drukken 'overgeschakeld'

dat er geen antwoord is.

worden naar een ander verhaal er kan gespoeld worden als was de film een videorecorder en er kunnen deskundigen worden opgeroepen. Die keuze kan echter niet door de kijker gemaakt worden. Daarvoor verschijnt een hand in beeld die als een 'part-time God' die beslissingen neemt en door het leven 'zapt'.

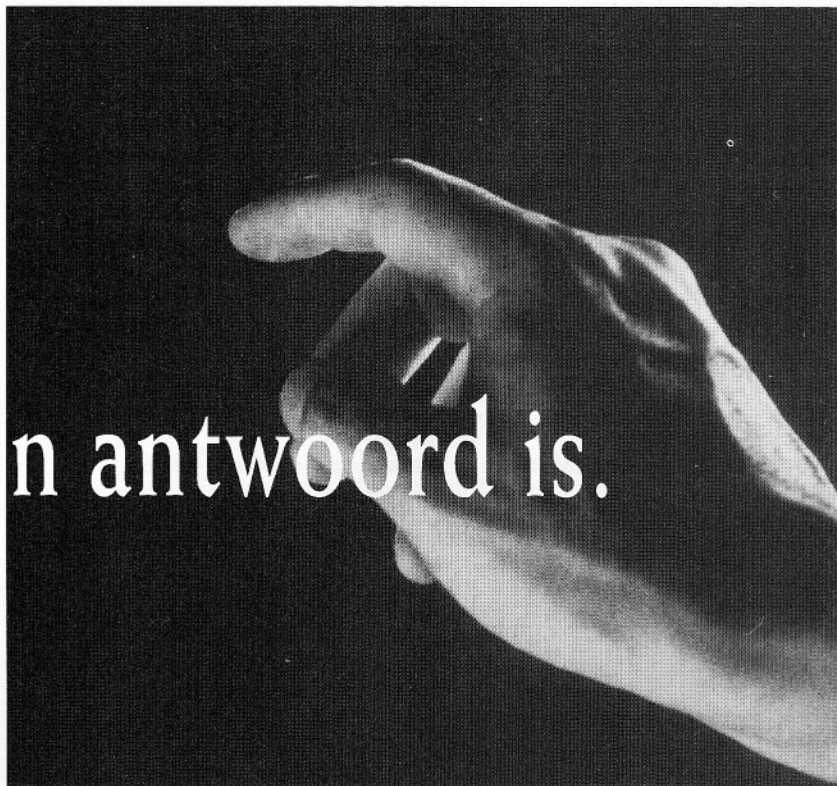
De film laat zich moeilijk uitleggen. Dat ontdekte Paul Cohen ook zelf. Sinds 1986 liep hij rond met het idee voor de film, maar producenten en omroepen wilden er niet aan. Zij lazen het script en ontdekten de warigheid daarin. Er worden verschillende dingen naast elkaar gezet die niks met elkaar te maken lijken te hebben. 'Ik had voor ogen wat ik wilde, maar dat was een film, terwijl ik het op

papier moest zetten. Ik wilde vanaf het begin de film heel compact en vol maken, en niet de verhalen uitmelken zoals dat zo vaak tot vervelens toe gebeurt met documentaire.'

De vorm is zeer bepalend voor het karakter van de film. Cohen: 'De kijker kan schijnbaar keuzes maken. Dat kan hij niet maar het lijkt alsof er een part-time god is die die keuzes maakt. Eerst had ik nog een cursor inge-

van de vrouw. Juist door de manier waarop het gemonteerd is met de dingen die ze tussendoor zegt, de crosscut, dat cruciale moment van de operatie. De dingen die ze heeft gezegd voor de operatie en de dingen daarna. Die zijn in een bepaald ritme door elkaar heen gemonteerd.'

Een aardige vondst zijn ook de uitspraken van de hoofdjes van de wetenschappers die kunnen worden

part-time god is die keuzes maakt. Eerst had ik nog een cursor ingebracht zoals bij een computerprogramma maar later vond ik een echte hand veel leuker?

De film geeft de indruk van moderne CD-I apparatuur, alsof de kijker door te kiezen ook invloed kan uitoefenen op de film. Het lijkt Paul Cohen interessant om een film te maken waarbij de kijker werkelijk invloed heeft op de inhoud van de film.

'Dat lijkt me een leuk experiment, maar ik ben bang dat ik dan niet meer kan vertellen wat ik wil. Probleem is dat het dan een democratisch geregiseerde film wordt en die wordt dan vast een stuk saaier want je krijgt keuzes die gemaakt worden op basis van gemiddelde voorkeuren. Uit de kijkcijfers weten we dat gemiddelde voorkeuren leiden tot een ongelooflijk vervelende diarree. Het lijkt me wel leuk om een systeem te bedenken waarin de keuzevrijheid beperkt wordt. Dan krijg je bijvoorbeeld een bioscoopzaal waarin in de armluning een joystick verwerkt zit waarin 'real time' op basis van democratische gemiddeldes een weg wordt bewandeld in het interactieve project. Dan zou ik de keuzevrijheid zo beperkt willen houden dat wat er ook gekozen wordt het nog steeds leuk is.'

In PART TIME GOD wil je als kijker andere keuzes maken dan die die je geboden worden. Zo wordt een borstamputatie uitgebreid en close in beeld gebracht. Cohen vond dat een ontzettend belangrijke en moeilijke keuze. 'Wat doe je met zulk materiaal? Hoe monteert je het op zo'n manier dat het voor mij nog acceptabel is en dat het ondersteunend is aan de film. Voor mij gaat het er daar om dat het lichaam waar in gesneden wordt, dus een puur materiële aangelegenheid, een contrastwerking krijgt met de geestelijk en spirituele kracht

spraken van de hoofdjes van de wetenschappers die kunnen worden aangeklikt. De wetenschappers uit verschillende disciplines met ieder een heel eigen visie op de verschillende vragen. Cohen: 'Er zitten inderdaad nogal wat tegenstellingen in die statements. Richard Dawkins, de bioloog, zegt dat wij eigenlijk allemaal geprogrammeerde robots zijn. Dat we dan wel kunnen denken dat we een vrije wil hebben - en dat moeten we vooral blijven geloven - maar dat we in wezen allemaal een soort van robots blijven. Even verderop is een statement gemonteerd van Prigogine, een even omstreden als geniale natuurkundige, die zegt dat er in principe onvoorspelbare organisaties in de natuur zijn en dat de menselijke hersenen één van die structuren zijn die absoluut onvoorspelbaar zijn. Ik geloof zelf nog steeds in de complementariteit van beide theorieën. Zowel toeval als vrije wil, zowel chaos als orde. Je hebt volgens mij wel een echte individuele wil om je leven vorm te geven maar die is niet onbeperkt. In een bootje op de oceaan heb je te maken met alle soorten wind en alle soorten golven en het hangt maar van jou af of je daar doorheen laveert. Het blijft spannend om er over na te denken, maar je zult er nooit uitkomen. Je raakt al snel aan het ouwehoeren als je over zulke dingen praat. Daarom kun je er maar beter een mooie poëtische film over maken dan er al die kant en klare definitieve statements over te geven. Dat is ook de reden waarom die Talking Heads ook een redelijk ondergeschikte rol spelen en er uiteindelijk ook het zwijgen toe doen. Het oude antwoord dat er geen antwoord is'.

(os)

 PART TIME GOD gaat vanavond om 20.00 uur in première in Alfa 1. Verder draait de film dinsdag 8 om 16.15 uur in Alfa 2 en woensdag 9 om 12.15 uur in Alfa 4.

Film over alles als computer- programma opgebouwd

door HANNEKE KULIK

HILVERSUM — Filmmaker Paul Cohen liep in 1987 over de Apollolaan in Amsterdam. Voor hem liep een man op een wat vreemde manier. Dat maakte iets bij Cohen los. Hij begon te peinzen over Het Bestaan.

De aanleiding kan klein zijn, met soms grote gevolgen. Die man op de Apollolaan gaf Cohen het gevoel dat veel mensen kijken als ze naar een heldere sterrenhemel kijken en dat valt samen te vatten als: hoe is het allemaal zo gekomen en hoe zal dat verdergaan?

Gebruikmakend van die sensatie vatte Cohen het plan op voor een documentaire-achtige film over 'alles'; alles in het bestaan dat op één of andere manier verband met elkaar houdt. Hij werkte zijn idee uit en had na vier jaar (!) de financiering rond. Eind 1992 ging het 80 minuten durende resultaat *Part Time God* (morgenavond, 21.45 uur, Nederland 3) in première tijdens het International Documentary Filmfestival Amsterdam. Een half jaar later brengt de VPRO, een van de financiers, de documentaire op de televisie.

Impressionistisch

De inhoud van *Part Time God* laat zich niet makkelijk in woorden vangen, omdat die sterk impressionistisch en associatief is. Wat de kijker het meeste bijblijft van de veelheid aan (vaak gecombineerde) beelden die Cohen aanbiedt is in grote mate afhankelijk van het gevoel dat die kijker er zelf bij krijgt.

De film is opgebouwd als computerprogramma. Een hand (van God, of van de regisseur?) maakt een keuze uit een scherm vol beeldjes. Dan kijken we even hier mee, dan weer daar. De hand kan ook door- en terugspoelen. Onder in beeld verschijnt af en toe een rij koppetjes van wetenschappers (o.a. de bioloog Richard Dawson en de natuurkundige Ilya Prigogine), die aangeklikt kunnen worden. In dat geval begint het koppetje verantwoord commentaar te leveren.

Die vorm blijft niet zonder gevolgen voor de inhoud. In het eerste kwartier lijken de beelden die in de computer zitten volstrekt willekeurig. Het enige dat ze gemeen hebben is dat ze deel uitmaken van het 'alles'. Later ontdek je er lijn in. Dan blijken er toch hoofdpersonen te zijn: de Amerikaanse kunstenaar Jersey Matuschka die borstkanker heeft en de jongen Pepijn van Loon die worstelt met verscheurend liefdesverdriet. Tegen die felle verhalen zette Cohen twee vriendelijke geschiedenissen als zachte tinten af: die van een Deense visser en van een Surinaamse eendenfokker en zijn religieuze vrouw.

Relativerend

Het computerprogramma dat Cohen als vorm hanteert heeft een sterk relativerend effect. Wetenschappers op zo'n manier gepresenteerd krijgen iets koddigs. Ze mogen commentaar geven, maar als het teveel blabla wordt, legt de hand hen het zwijgen op en krijgt het echte leven weer de volle aandacht.

Dat is niet bepaald de prominente plaats die geleerde heren meestal krijgen in documentaires, denk aan de serie Een Schitterend Ongeluk van Wim Kayzer. De ervaring van Paul Cohen is, dat ze daar wel tegen kunnen. „De wetenschappers die ik heb benaderd, vonden mijn plan juist heel vermakelijk. Het zijn natuurlijk mensen die heel veel gebruik maken van de computer, en ze vonden het stuk voor stuk een erg leuke gedachte om daarin geïntegreerd te worden.”

Wat uiteindelijk de meeste indruk maakt in Part Time God, is de geschiedenis van kunstenaar Jersey Matuschka. Cohen kende haar al en kreeg toestemming om alles te filmen. De beelden van de operatie zelf zijn moeilijk te verdragen, maar nog aangrijpend is het moment waarop de vrouw bijkomt uit de narcose in de wetenschap dat ze van nu af aan nog maar één borst heeft. Het eerste wat ze, kort na de operatie, in de camera zegt is: „Wat is het een prachtige dag”.

Confrontaties tussen wil en lot

■ TV ZONDAG NED. 3

VPRO, 21.25-22.45: 'Part time god', documentaire van Paul Cohen (scenario, regie en camera). Productie: Rolf Orthel. Muziek: Henny Vriente. Geluid: Hugo Helmond.

DOOR ROB VERMEULEN

Heeft de mens een vrije wil of is alles bepaald door de natuurkrachten om hem heen? Het zijn niet alleen filosofen en andere wetenschapsmensen die zich dit afvragen. Ook filmers overkomt het dat ze getroffen worden door de wonderlijke, steeds in beweging zijnde grens tussen toeval en keuze, tussen lot en verantwoordelijkheid.

De documentairmaker Paul Cohen werd erdoor gefascineerd op het toevallige moment, dat hij iemand op straat een beetje vreemd zag lopen. Zoals iedereen weleens denkt, dacht hij 'wat zit het toch eigenlijk raar in elkaar allemaal', en het zien van Godfrey Reggio's video-spektakel 'Koyaanisqatsi' (toevallig vanavond om 23.06 op Ned.1 bij de KRO!) bracht hem ertoe 'Part time

god' te maken. De VPRO deed mee in de persoon van producer Rolf Orthel en het resultaat draait al enige tijd als bioscoopfilm in het kleine circuit, na een succesvolle première op het International Documentary Film Festival in Amsterdam.

Een uur en twintig minuten lang proeft Cohen met zijn camera stukjes uit de enorme baaierd van beelden en situaties die de wereld biedt. Dat universum wordt in de fraaie, consequente vormgeving van 'Part time god' verbeeld door een schuivende matrix van beeldjes. Een hand maakt telkens een keuze, wijst een veld aan dat beeldvullend wordt en waar we dan even naar kijken. Soms komt die hand weer tevoorschijn om even een stukje terug of vooruit te spoelen, of er verschijnt onderin een strip pasfoto's als tiptoetsen waaruit dan weer een keuze wordt gemaakt. Het hoofd in kwestie wordt dan uitvergroot en gaat spreken; het is van een wetenschapsman die wijsheid over toeval en wil ten beste geeft. Met alleen die computerachtige vormgeving was 'Part time god' een moeilijke en misschien

FOTO DNU FILM/VPRO

De treurige druivenplukker uit 'Part time god', met onder in beeld de rij 'talking heads' waaruit een wetenschapper wordt gekozen.

wel saaie film geworden. Cohen gebruikt dat strakke kader echter om zeer levensechte, emotioneel geladen beelden mee te structureren. Hij volgt een klein aantal mensen in hun confrontaties met het lot: een Newyorkse kunstenares die een

borstamputatie moet ondergaan, een Amsterdamse jongen die zijn liefdesverdriet probeert te verwerken als druivenplukker in Frankrijk, een Surinaamse pekingeendenfokker wiens vrouw Jehova's Getuige is geworden, en een aantal bijfi-

guren voor het evenwicht. Geen alledaagse types allemaal, ze worden met veel warmte tot op neusafstand van de kijker gebracht die zich aldus opvallend goed met hen kan identificeren. Vooral de intieme betrokkenheid bij de kunstenares – een vriendin van de maker, die door haar ziekte getroffen werd kort na het moment dat Cohen met zijn werk zou beginnen – is indrukwekkend.

In contrast daarmee staan de commentaren van de wetenschapsmensen, die wat koeltjes en – door hun anonimiteit als 'talking heads' – onbedoeld absoluut uitspraken doen over de tegenstelling tussen voorbestemming en eigen verantwoordelijkheid. Het wordt aan de kijker zelf overgelaten om die lijn vanaf de oerknal door te trekken naar de getoonde werkelijkheid en zo misschien tot conclusies te komen. Dat is geen tekortkoming van 'Part time god': elke verdere actie van Cohen was té subjectief geweest. Als het gaat om lot en wil heeft iedereen immers zijn eigen ruimte nodig, en die ruimte laat de maker van deze sublieme film netjes in stand.

VPRO brengt 'Part Time God' op buis

TV-documentaire 139 maakt veel indruk

HILVERSUM • GPD

'Part Time God' is de titel van een indringende documentaire-film van Paul Cohen over de vraag of het leven door toeval wordt geleid, of dat de vrije wil een vinger in de pap heeft. De VPRO is medefinancier van de film die tussen juni '91 en augustus '92 tot stand kwam en waarover de vaderlandse filmers lovend was. Part Time God draaide in The Movies in Amsterdam en wordt vanavond op televisie vertoond.

De kijker ziet op zijn scherm een veelheid van beeldjes, waarin verschillende interviews en impressies verschijnen. Een vinger kiest telkens uit het lopende materiaal door middel van een tikje op het gewenste beeldje, dat vervolgens wordt uitvergroet en tot leven komt. De belangrijkste personen zijn de druivenplukkende Pepijn van Loon die uit liefdesverdriet Amsterdam ontvluchtte en de Newyorkse kunstenares Jersey Matuschka die een borstampuatie ondergaat en dit gegeven verwerkt in haar kunst.

Onder in beeld van de raam-documentaires verschijnen wetenschappers als 'Talking Heads'. Zij verkondigen uiteenlopende ideeën over de invloed van de mens op zijn leven. De een zegt dat de mens alleen maar het gevoel heeft dat hij vrije wil bezit, maar dat alles wat hij doet is bepaald door gebeurtenissen uit het verleden.

De ander claimt dat de natuurwetten het uitgangspunt vormen, maar dat verder niets voorbestemd is.

Paul Cohen filmde verder in Suriname, Denemarken, België en Engeland. Hij bediende zelf de camera. Het resulteerde in de levensverhalen van een eendenfokker en een visser en een groot aantal andere impressies. Dat hij in zoveel landen filmde was een bewuste keus, vertelt Cohen. „Dat versterkt het idee dat de beeldenmachine (met de tiptoetsende vinger- red.) overal aanwezig is”.

Paul Cohen: „Ik kwam op het idee voor deze film toen ik op de Apollolaan in Amsterdam iemand zag die gek liep. Ik vroeg me prompt af hoe raar de dingen toch kunnen lopen. De documentaire gaat over de dingen die je kunt kiezen en wat je maar slikken hebt. Ik had al eerder contact met de kunstenares uit New York. Ze was verguld toen ik vroeg of ze wilde meewerken. Opeens belde ze op dat ik snel moest komen, want een van haar borsten werd afgezet. Dat was natuurlijk even slikken.” Dwars door de beelden van haar borstoperatie zegt de kunstenares: „*What the fuck is luck? The devil on my back is having a ball* (Achter mijn rug viert de duivel een feestje). Het bescherm-engeltje dat ik dacht te hebben, is in Brooklyn onder de trein gekomen”.

(Nederland 3, morgenavond om 21.25 uur)